

Legende i predaje ličkog zavičaja

Hodak, Antonia

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:740941>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-10-28**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository of evaluation works](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Preddiplomski sveučilišni studij hrvatskog jezika i književnosti

Antonia Hodak

Legende i predaje ličkog zavičaja

Završni rad

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Preddiplomski sveučilišni studij hrvatskog jezika i književnosti

Legende i predaje ličkog zavičaja

Završni rad

Student/ica:

Antonia Hodak

Mentor/ica:

prof. dr. sc. Vanda Babić

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Antonia Hodak**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Legende i predaje ličkog zavičaja** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 28. listopada 2020.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. PRIČE I PREDAJE U USMENOKNJIŽEVNOJ TEORIJI.....	2
2. 1. Klasifikacija usmenih predaja	6
2. 2. Poetička obilježja predaje.....	10
3. LEGENDE I PREDAJE LIČKOG ZAVIČAJA	13
3. 1. Legende o gradu Gospiću.....	13
3. 2. Predaja o Komić-gradu.....	15
3. 3. Predaja o Mrsinj-gradu.....	16
3. 4. Predaja o nastanku Đulinog ponora u Ogulinu	17
3. 5. Predaja o Sokol-gradu	19
3. 6. Predaja o nastanku Plitvičkih jezera.....	20
4. ZAKLJUČAK	22
5. SAŽETAK.....	24
6. LITERATURA.....	25

1. UVOD

Književnost se može tumačiti kao sveukupnost pisanih dokumenata, djela, jezika i spomenika koji zajedno čine jednu bogatu tradiciju i civilizaciju pojedinog naroda. Književnost se može dijeliti prema podrijetlu, prema jezičnim i nacionalnim obilježjima te prema vremenu nastanka. Kada se govori o podrijetlu književnosti podrazumijeva se da je to narodna ili usmena književnost u koju se ubrajaju predaje, legende, bajke i ostale vrste usmene književnosti.

Kroz književnost ljudi mogu komunicirati, poistovjetiti se jedan s drugim, razgovorom i pisanjem rješavati probleme s kojima se kroz život susreću. Upravo kroz svakodnevnu komunikaciju ljudi su međusobno dijelili priče i događaje iz života. Upravo dio tih priča, iz svakodnevnog života i običaja, uvrstile su se unutar okvira hrvatske usmene književnosti. Sam naziv riječi usmena književnost nam govori o njezinom prvom i temeljnom načinu stvaranja. Hrvatska usmena književnost bogata je raznim pričama, legendama, bajkama, mitovima i predajama iz naroda hrvatskog. U ovom radu prikazat će se nekoliko predaja o nastanku pojedinih mjesta (predaja o Đulinom ponoru) i gradova (predaja o nastanku grada Gospića i predaja o nastanku Mrsinj-града) na području Like te nastanak Plitvičkih jezera gdje će se ujedno obuhvatiti predaja o Crnoj kraljici kao stvoriteljici hrvatskog prirodnog blaga.

Promatrajući povijest, Lika je iznjedrila mnoge poznate hrvatske jezikoslovce kao što su Šime Starčević (rođen u Žitniku pokraj Gospića), Fran Kurelac (rođen u Bruvnu), Ante Starčević (nećak Šime Starčevića također rođen u Žitniku), Čedo Prica (Plitvička jezera). Ne smijemo zaboraviti ni svjetski poznatog hrvatskog fizičara Nikolu Teslu koji je rođen u Smiljanu. Njegova rodna kuća je danas memorijalni centar koji broji velik broj posjetitelja. Dijelovi prekrasnog ličkog zavičaja su česti motivi u pjesmama i djelima mnogih hrvatskih pisaca. Primjerice, hrvatski književnik Ivan Trnski napisao je zbirku soneta o ljepotama Plitvičkih jezera pod imenom *Jezerkinje*, 1886. godine, zatim Damir Karakaš u svojem romanu *Sjećanje šume* daje prikaz svog djetinjstva i odrastanja u Lici, neizostavna knjiga Mirka Sankovića *Lika od pantivika*, knjiga dviju autorica Ane Lemić i Jasminke Brale Mudrovčić *Lika i velebitsko primorje u hrvatskoj književnosti*.

2. PRIČE I PREDAJE U USMENOKNJIŽEVNOJ TEORIJI

Maja Bošković-Stulli u *Usmenim pričama i pripovijetkama* piše o tome kako se “pripovijetke, predaje, legende i ostale usmene narativne vrste mogu zajednički obuhvatiti imenom priče te kako se priče hrvatske usmene književnosti razlikuju od susjednih jednako tako i ostalih europskih zemalja, onoliko koliko je uopće u njihovoj naravi da se mijenjaju i prilagođavaju od kraja do kraja, od jedne sredine do druge.,¹

“Folklor, pa tako i priče, vezane su, prema danskom istraživaču Bengtu Holbeku, za svoju lokalnu sredinu, spolne i generacijske skupine, za zanimanja, za obitelj, a ne za široko područje nacije. Ovu točnu spoznaju o realnom životu folkloru u malim zajednicama, gdje se ne izražava neki poseban, cjelovit nacionalni i etnički identitet, trebalo bi dopuniti, s druge strane, time da skup šarolikih lokalnih obilježja, od kojih jedva da bi koje moglo pripadati isključivo vlastitom narodu, kao raznolika ukupnost ostvaruje ipak kulturu toga naroda. U hrvatskoj se kulturi, pa tako i u pričama, periferno dodiruju i prepleću srednjoeuropske, mediteranske, panonske i balkanske tradicije, te upravo odatle izvire njihov profil i stanovita osebnost. No, to nije precizno ulovljivo i ne bi bilo uspješno omeđivati tim tragom hrvatske priče. Bilo bi podjednako promašeno određivati njihovu posebnost prema pretpostavljenome, obično nesigurnom podrijetlu pripovijedaka. Naša će mjerila o pripadanju biti jednostavnija: ako je hrvatski pripovjedač kazivao priču svojim jezikom, a slušao ju je usmeno u svojoj užoj ili široj sredini, onda je to hrvatska priča. Drugo, danas napušteno, stereotipno je shvaćanje da pripovijetke traju u ničime nedodirnutom isključivo usmenom kontinuitetu od dalekih davnina sve do danas. No, uvijek su se usporedno javljali književni utjecaji u usmenom kazivanju, kao i usmeni u književnim tekstovima. Danas se više ne suprotstavlja usmenost pisanosti, nego se razmatraju međusobni procesi.,²

Lauri Honko u svom članku *Metode istraživanja usmenih priča: njihovo trenutno stanje i budućnost* piše kako je “proučavanje usmenih priča središnji dio folkloristike, ali je isto tako, uz ostale rodove, središnji dio proučavanja usmene književnosti.,³

Kada se proučavaju usmene predaje, kako Maja Bošković-Stulli govori, “važno je utvrditi granice podvrsta predaja, njihovu interferenciju i interakciju jer su žanrovi usmene književnosti u razlici od žanrova pisane književnosti zbog posebnih situacija izvedbe, usmenosti i izvanknjiževnih funkcija.,⁴ Milivoj Solar nalaže kako se “u kontekstu uspoređivanja rodova i vrsta na općoj klasifikaciji književnosti uočava percepcija rodova i

¹ Bošković-Stulli Maja, *Usmene priče i pripovijetke*, Matica hrvatska, Zagreb, 1997., str. 6

² Isto, str. 7 - 8.

³ Honko, Lauri: *Metode istraživanja usmenih priča: njihovo trenutno stanje i budućnost*, Zagreb, 2010., str. 349.

⁴ Bošković-Stulli, Maja: *Usmena i pučka književnost*, Liber, Mladost, Zagreb, 1978., str. 22.

vrsta usmene književnosti koje su zasnovane na iskustvu proučavanja pisane književnosti.,⁵ “U različitim publikacijama usmenog pripovijedanja nastalim od sredine 19. stoljeća do danas zapisano je više od dvije tisuće narativnih jedinica. Među otisnutim narativima, najzastupljenije su predaje, a slijede ih bajke i legende.,⁶ Botica dalje opisuje kako je Maja Bošković-Stulli na temelju zapisa nastalih od sredine 19. stoljeća i provedene stručne obrade hrvatskih usmenih priča, građu klasificirala na “pripovijetke u užem smislu (priče o životinjama, bajke, legendarne, novelističke, šaljive pripovijetke, te i druge priče s izrazitim crtama fabuliranja), a uz njih predaje i legende. Ima i kraćih anegdota.,⁷

Bošković-Stulli u knjizi *Usmene pripovijetke i predaje* objašnjava kako predaja često i ne teži posebnom stilski relevantnom ustroju. Ističe da je “važnija pritom sama snaga da se predajno događa i funkcionira na određenom prostoru nego njegova stilski profilirana struktura.,⁸ Posebno naglašava sljedeće:

“ (...) da se u to o čemu se priča vjeruje kao u istinitost, što pokazuju priče i imenovanja u različitim drugim kulturama (primjerice, njemački Sage). Oksfordski je rječnik tu vrstu njemačke predaja (Sage) odredio kao pripovijest o kojoj narod vjeruje da je istinita, koja se stoljećima postupno razvijala te se usmeno predavala; povijesna ili junačka legenda koja se razlikuje od autentične povijesti, ali i od namjerne izmišljotine. To vrijedi i za hrvatsko predajno gradivo, i to s obzirom na vjerovanje korisnika i na žanrovsku predajnu raznovrsnost. Vjerovanje je često povezano s različitim tipovima praznovjernoga, što se prenosi kao kolektivno mišljenje/povjerenje/osjećanje, primjerice mišljenja o vilama, vješticama, morama, vukodlacima i drugim mitskim i fantastičnim bićima.,⁹

Ljiljana Marks u *Hrvatskim narodnim pripovijetkama* pod jednim zajedničkim nazivom priče obuhvaća legende, pripovijetke i predaje. Unutar te klasifikacije basne definira kao priče o životinjama preko kojih možemo prikazati ljudsku narav, vrline i mane, a bajke definira kao pripovijetke o čudesnim i neobičnim događanjima. Za razliku od pripovijedaka, usmene predaje odlikuje vjerovanje u istinitost izrečenog.¹⁰ “Bliske usmenim predajama i katkad teško odvojive od njih su legende koje opisuju život kršćanskih svetaca, mučenika i apostola, a svoje uporište pronalaze u čvrstim religijskim uvjerenjima.,¹¹

Stipe Botica u knjizi *Povijest hrvatske usmene književnosti* objašnjava razliku između bajke i predaje.

⁵Solar, Milivoj: *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str.130.

⁶Botica, Stipe: *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2013., str. 404.

⁷Isto, str. 405.

⁸Bošković-Stulli, Maja: *Pjesme, priče, fantastika*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1991., str. 163.

⁹Isto, str. 164.

¹⁰Marks, Ljiljana: *Hrvatske narodne pripovijetke*, Riječ, Vinkovci, 1998., str. 5.

¹¹Marks, Ljiljana: *Hrvatske narodne pripovijetke*, Riječ, Vinkovci, 1998., str. 7.

“Za razliku od bajke, odnosno od univerzalno prepoznatljivoga bajkovitog određenja, još više od mitskoga, narodne predaje najbolje funkcioniraju u sasvim određenoj pojedinačnoj sredini i čuvaju biljeg lokalnoga na svim razinama. U književnoteorijskom opisu taj je pripovjedni oblik dobio različita značenja. Tako ga je Jolles motrio u trostrukome značenju. Određena sredina vjeruje predajama, i upravo kategorija vjerovanja u ono o čemu se priča znatno udaljuje taj žanr od mita i bajke. Umjesto općega i nadnaravnoga, u predaji je sve koncentrirano na stvarno, ovozemno, prepoznatljivo. Predaja konzervira sve ono što je određena sredina stvorila te je ona jamstvo generacijskoga vjerovanja na određenom prostoru, čuva povijesno pamćenje i tipizira ga. Predajno stvaralaštvo tog tipa ne troši vrijeme, pa i kad nestane kao pojedini narativ, opet ga može oživjeti.”¹²

Kako bi se bolje shvatilo definicijsko određenje predaje, u sljedećim ulomcima citirat ću shvaćanja predaje pojedinih autora nakon čega će slijediti klasifikacija usmene predaje te poetička obilježja predaje.

Vladimir Biti u svojoj knjizi *Bajka i predaja, povijest i pripovijedanje* pokušava objasniti razliku između bajke i predaje i donosi sljedeći zaključak:

“Bajka kao izmišljena, predaja kao istina povijest. Rješenje opreke je u terapijskom, a ne u kontemplativnom postupku. Namjera je stopljena s potrebom. Bajka dostavlja djetetu građu za njegovu potrebu samo tako što ujedno oblikuje njegovu potrebu za građom. Kompromis između očitovane namjere i pounutrene potrebe – rezultat bajkovne priče. Pripovjedač predaje je nesvjesno oruđe zajednice. Ali on zajednicu sve to više vidi kroz sebe.”¹³

Vekić u svom znanstvenom članku *Mitske i demonološke predaje u usmenoknjiževnoj teoriji: poetička obilježja i žanrovske odrednice predaje* daje prikaz shvaćanja predaje iz nekoliko različitih izvora.

“Poetičko određenje usmene predaje očituje se kroz nekoliko književnoteorijskih kategorija prema kojima se usmena predaja klasificira i određuje. Prije svega, usmena predaja se promatra kao narativni konstrukt jednostavniji od usmene pripovijetke i bajke i koji se, s druge strane, koristi određenim strukturnim i narativnim kategorijama navedenih vrsta kako bi ostvario željenu funkciju. Predaje su umjetnički jednostavne, primitivnijega karaktera od bajki, emocionalno veoma angažirane. Za predaju se, nadalje, kaže da sadržajno pretendira na istinu. Iz takvoga stajališta se izvlači zaključak da je ona vjerovanje, a ne fikcija. Sličan pogled ima i Marko Dragić kada kaže da je predaja vrsta priče koja se temelji na vjerovanju u istinitost njezina sadržaja. Važno je naglasiti kako se razumijevanje svrhovitosti predaja od samih početaka proučavanja svodilo

¹² Botica, Stipe: *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2013., str. 436.

¹³ Biti Vladimir, *Bajka i predaje, povijest i pripovijedanje*, Liber, Zagreb, 1981., str. 166

na izražavanje više poetičnosti bajke i veću povijesnost predaje. Takvu odnosnu kategoriju pri proučavanju predaja u načelnom smislu postavljaju braća Grimm u svojim proučavanjima.,¹⁴

Dragić u svom članku *Etnografsko-filološki prinosi tradicijskoj kulturi drniškoga kraja* definira predaje kao vrstu priče koja se temelji na istinitosti sadržaja:

“Predaja je vrsta priče koja se temelji na vjerovanju u istinitost njezina sadržaja. Golem je broj usmeno-proznih oblika u svetim knjigama. Vede (usmeno znanje) je sveta staroindijsko-sanskrska sveta knjiga, a nastajala je od 16. do 6. st. Prije Krista. Zahvaljujući usmenoj predaji u Indiji i danas živi sveto pleme Veda. U Bibliji je mnogo usmenih predaja i legendi. Takva je, primjerice, potresna priča Judita (2.-1. st. prije Krista). Na značaj i ulogu usmene predaje, starozavjetni su pisci više puta ukazivali i poticali njegovanje vjerne usmene predaje, a uzorno je Pavlovo učenje.,”¹⁵

U *Povijesti hrvatske usmene književnosti* Botica objašnjava da se u predajama crpi mitski sadržaj, često tajnovitim amorfnim silnicama dalekog svijeta, spletom demonološkoga čija se bića znaju vratiti u ljudski život. Dodaje da se *“u ljudski život vraćaju zbiljskim i fiktivnim zgodama s povijesnom atribucijom, prisutnošću likova i raznih svjetova, odgonetavanjem tajni društva i sredine u kojima se ljudi kreću te lokalnim i mjesnim specifičnostima.,”¹⁶*

Botica ističe da je bitno obilježje predaje odavno tipizirano i kao takvo potvrđeno na hrvatskom području.

“Predaje čuvaju neka davna pamćenja, zbiljska i zamišljena, osobito važna za kolektivnu duhovnost. Zato je jamstvo predaja obilnije potvrđeno u pisanim dokumentima od najranije nacionalne povijesti. Jedna od najstarijih hrvatskih predaja jest ona koju donosi Konstantin Porfirogenet (sredinom 1. stoljeća), a govori o tome da su Hrvati došli u svoju današnju domovinu pod vodstvom petero braće (Kluk, Lobel, Muhlo, Kosenc i Hrvat) i dviju sestara (Tuga, Buga) iz Velike ili Bijele Hrvatske, koja se nalazi iza Karpata.,”¹⁷

¹⁴ file:///C:/Users/User/Downloads/09_vekic%20.pdf

¹⁵ <https://hrcak.srce.hr/file/165098>

¹⁶ Botica, Stipe: *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2013., str. 444.

¹⁷ Botica, Stipe: *Lijepa naša baština*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1998., str. 10

2. 1. Klasifikacija usmenih predaja

Kada se proučavaju usmene predaje, kako Maja Bošković-Stulli govori, “važno je utvrditi granice podvrsta predaja, njihovu interferenciju i interakciju jer su žanrovi usmene književnosti u razlici od žanrova pisane književnosti zbog posebnih situacija izvedbe, usmenosti i izvanknjiževnih funkcija.”¹⁸ Solar strogo ističe kako se “usmena književnost u cjelini, a time i usmenoknjiževni rodovi i vrste koje postoje i razvijaju se, djeluju drugačije od pisane književnosti.”¹⁹ Bošković-Stulli navodi da se za razliku od pisane, usmena književnost definira posebnošću situacija izvedbe, usmenim načinom postojanja i prepletenošću s izvanjezičnim funkcijama, pri čemu dolazi od određenih poteškoća u pokušajima preciznijeg određivanja, grupiranja i razgraničavanja.²⁰ Upravo iz tih razloga, nailazi se na mnoge poteškoće pri određivanju, grupiranju i razgraničavanju usmenih predaja te je, kako Botica navodi, tijekom izučavanja usmene književnosti određeno par modela klasifikacije.²¹ “Tijekom povijesti proučavanja usmenih pripovijedaka uspostavljeno je nekoliko modela klasifikacija, od kojih je širu primjenu imala finska škola koja je tumačila sličnost narodnih pripovijedaka seljenjem pojedinih motiva.”²²

Vekić u svom doktorskom radu *Poetika mitskih i demonoloških predaja donjoneeretvanskoga kraja* opisuje Honko predlaže shemu klasifikacije predaje. “Ta shema se zasniva na odnosu dviju osi koje na svojim suprotnostima nose značenja činjenično izmišljeno i profano sveto. U međuprostoru tih opreka svrstavaju se vrste i podvrste predaja koji se prostorno smještaju po idealnim kategorijama poetike predaje. U takvoj shematskoj podjeli demonološka predaja sadrži pojmove činjenično i sveto. Te dvije kategorije u načelu obilježavaju sve ono što većina hrvatskih folklorista i teoretičara usmene književnosti navodi kao osnovne osobine demonološke predaje.”²³

Ljiljana Marks predaje tematski dijeli na mitske ili demonološke, povijesne i etiološke predaje. Dalje naglašava kako sve navedene predaje proizlaze iz povijesnog okvira i sadrže elemente fantastičnog, ali u svom tumačenju ne odgovaraju stvarnim povijesnim činjenicama.²⁴ Prema tematskoj podjeli, Stipe Botica predaje klasificira na etiološke, mitske, povijesne i demonološke. Pri toj podjeli objašnjava kako se etiološke predaje u kontekstu

¹⁸ Bošković-Stulli, Maja: *Usmena i pučka književnost*, Liber, Zagreb, 1978., str. 22.

¹⁹ Solar, Milivoj: *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 130.

²⁰ Bošković-Stulli, Maja: *Usmena i pučka književnost*, Liber, Zagreb, 1978., str. 22.

²¹ Botica, Stipe: *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2013., str. 398.

²² Isto, str. 397.

²³ <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6557/1/30.%203.%202016.%20-%20DENIS%20VEKI%C4%86%20-%20DOKTORSKI%20RAD.pdf>

²⁴ Marks, Ljiljana: *Hrvatske narodne pripovijetke*, Riječ, Vinkovci, 1998., str. 6-7.

mjesnog, često služe etimologiziranjem, pogotovo za nazive mjesta.²⁵ U *Povijesti hrvatske usmene književnosti* Botica donosi zaključak da je u zapisima novijeg doba znatan porast demonoloških predajnih motiva i širok spektar narativa o vješticama. *Osim u narodnim predajama, motiv vještica, koji ima znatno povijesno trajanje u hrvatskoj usmenoj književnosti, prisutan je i u drugim žanrovskim oblicima.*²⁶

Klasifikacijski model predaje Marka Dragića jest detaljniji i precizniji od drugih teoretičara hrvatske usmene književnosti. Njegov klasifikacijski model je utemeljen na tematskoj, motivskoj i funkcionalnoj razini. Temeljem odgovarajuće literature Dragić usmene predaje dijeli na:

- “1. *Povijesne predaje.*
2. *Etiološke predaje.*
3. *Eshatološke predaje.*
4. *Mitske (mitološke) predaje.*
5. *Demonske (demonološke) predaje.*
6. *Pričanja iz života.*”²⁷

Nakon klasifikacije predaja, Dragić objašnjava svaku ponaosob. Tako povijesne predaje klasificira na:

- “1. *Agrafijsku epohu.*
2. *Doba drevnih Grka.*
3. *Ilirsko i rimsko doba.*
4. *Starohrvatsko doba.*
5. *Epoha od ujedinjenja Hrvatske do kraja vladavine narodnih vladara (925.-1463.).*
6. *Epoha osmanske vladavine (1463.-1878.).*
7. *Period od konca 19. st. do 1914. godine.*
8. *Razdoblje između dva Svjetska rata (Jugoslavija 1918.-1990.).*
9. *Epoha SFRJ (1945.-1990.).*
10. *Period od osamostaljenja Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine (1990.-).*”²⁸

²⁵ Botica, Stipe: *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2013., str. 436.

²⁶ Botica, Stipe: *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2013., str. 444.

²⁷ Dragić Marko, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik), Filozofski fakultet sveučilišta u Splitu, Split, 2007/08., str. 272

Botica naglašava kako su u hrvatskoj usmenoj književnosti najzastupljenije povijesne predaje koje se *“najčešće ostvaraju i pamte po onome priča se, glas je o pojedinim značajnim osobama, važnim obiteljskim sagama, nekim presudnim povijesnim događajima.”*²⁹

Na kraju klasifikacije povijesne predaje Dragić ističe kako se *“one mogu kazivati kao kronikati odnosno kratka priopćenja povijesnog sadržaja; rijetko kao fabulati to jest predaje koje imaju razvijenu fabulu; a nikada kao memorati iliti predaje koje kazuju o osobnim doživljajima. Najviše je povijesnih predaja koje govore o višestoljetnom ropstvu pod osmanskom vlašću.”*³⁰

Etiološke predaje prema Dragiću:

*“ (...) nastaju na temelju povijesnih događaja i osoba i iz ljudske potrebe za objašnjenjem uzroka i podrijetla nastanka naziva pokrajina, mjesta, lokaliteta, grobova, grobalja, prezimena; nastanka i nestanka jezera, vrela, bunara, čatrnja, virova, ponora te uzroka različitih pojava u prirodi i među ljudima. Težnja k objašnjavanju i tumačenju etioloških predaja stara je koliko i ono što one tumače. Etiološke predaje nastaju na povijesnoj, mitskoj, eshatološkoj, demonološkoj i legendnoj razini. Neke su etiološke predaje nastale na temelju pričanja iz života. U tim su predajama kao i toponimima sačuvana sjećanja na znamenite ljude i događaje iz najstarije povijesti.”*³¹

*“Povijesne i etiološke predaje koje su nastale na povijesnoj razini isprepleću se s poviješću i zbog toga ih je teško klasificirati i razaznati. Te se predaje mogu nazvati usmenom poviješću ili literariziranom poviješću.”*³²

U klasifikaciji Marka Dragića zastupljene su i eshatološke predaje koje nisu zastupljene u klasifikacijama drugih teoretičara hrvatske usmene književnosti. On objašnjava da te predaje:

*“ (...) pripovijedaju o potresnom pojavljivanju ubijene tek rođene vanbračne djece, umrle nekrštene djece i ubijenih odraslih osoba. Ubijena i umrla nekrštena djeca pojavljivala su se noću, kriveći se u bijelim haljinicama sa svijećom u ruci. Eshatološke predaje govore i o pokojnicima koji su se ustajali iz groba jer nisu ispovjedili sve grijeh. Te bi se osobe prikazivale samo svojim ukućanima i čim bi kazale neispovjedeni grijeh, zauvijek bi nestajale. Te se predaje kazuju kao memorati.”*³³

²⁸ Isto, str. 274.

²⁹ Botica, Stipe: *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2013., str. 439.

³⁰ Dragić Marko, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik), Filozofski fakultet sveučilišta u Splitu, Split, 2007/08., str. 415.

³¹ Isto, str. 183.

³² Isto, str. 422.

³³ Isto str. 427

Dalje Dragić opisujući mitske predaje govori kako one većinom pripovijedaju o vilama i povijesnim osobama kojima je sam narod pripisao nekakvu nadnaravnu moć. Kako predaje govore, vile su u sela dolazile samo noću, a htjele su pomagati jedino junacima. Seoske mladiće su zavodile tako što bi im se pojavljivale u snu. Svakakve priče su kružile o vilama. U jednoj priči vile su pomagale pastirima, u drugim izvorima one su pomagale siromašnim djevojkama tkati haljine za vjenčanje, treći su pak tvrdili da su ih same vile izliječile od raznoraznih bolesti i tako dalje. No vile su imale jednu tajnu koju su pokušavale kriti od ljudi. Naime, svaka vila imala je jednu kozju, magareću ili konjsku nogu te bi onaj koji bi se izdao i rekao njihovu tajnu bio kažnjen i za kaznu bi mu nanijele zlo.³⁴

“U narodnoj percepciji vile su bajkovite ljepotice, gotovo uvijek u dugim bijelim, rjeđe plavim haljinama, dugih zlatnožutih počesljanih kosa, s modrim ili zelenim očima i imale su nadnaravnu moć. U 6. st. spominje ih bizantski pisac Prokopije iz Cezareje. Spominju se i u Zlatnoj legendi Ivana Zlatoustog s početka 12. st. Narod pripovijeda i o vilenjacima i vilinčetu. Već je kazano kako je narod domaštao sudbonosne povijesne osobe i događaje. Mitske predaje često imaju razrađenu fabulu, a pripovijedaju se kao memorati.,”³⁵

U narodnoj tradiciji vile su određene bajkovitim elementima te Dragić posebno odvaja mitske predaje od demonoloških tvrdeći kako su „*demonološka bića uvijek zla i razlikuju se od eshatoloških kao i od mitskih koja su uglavnom dobra i rijetko čine zlo*“.³⁶

Kada se govori o demonološkim predajama:

“Najčešći demoni u toj vrsti naših predaja su: vještice, stuhe, irudice, kuga, kučibabe, vukodlaci (kodlaci, kudlaci, kozlaci), čaratani, đavao (vrag-crni ovan, crni pas), orko, mačić; zloguke ptice (gavran, kukviža), te razna plašila, prikaze, utvare. Po narodnom vjerovanju vještice su stupile u savez s đavolom pogodbom koja se potpisivala krvlju. Konkretna ženska osoba bi đavlu prodala dušu, a đavao bi njoj dao nadprirodne moći. Zamišljane su kako jašu na metli s grbom na leđima i dugim nosom. Ulazile su kroz ključanice, spolno bludničile s đavolom, jele djecu, držale tajne sastanke, spremale masti za ljubavne napitke, izazivale razne bolesti i ludilo, gušile pri spavanju itd. Prva je vještica spaljena 1275. g. u Tuluzi, a zadnja 1793. g. u Posanu. Razlikuju se vještice u bajkama i demonološkim predajama. Vještica u bajci je bezimena i zla, a u predaji je to stvarna osoba koja nanosi zlo. Vještice se još nazivaju: more, štrige (štringe) coprnice, babe. Demonske predaje plaše i upozoravaju slušatelje i čitatelje, ali i objašnjavaju uzrok pojavljivanja demona. Po narodnom vjerovanju demonska su se bića pojavljivala u gluho doba noći između ponoći i tri – tri i po sata poslije ponoći. Kada se, oko tri i pol sata poslije ponoći oglase prvi pijevci, nestaju sva demonska bića.,”³⁷

³⁴ Dragić Marko, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik), Filozofski fakultet sveučilišta u Splitu, Split, 2007/08., str. 272.

³⁵ Isto, str. 429.

³⁶ Isto, str. 273.

³⁷ Isto, str. 436 – 437.

Pričanja iz života su, kako Dragić piše, uglavnom ismijavajuće predaje u kojima se podrugljivo priča o stanovništvu pojedinog sela, policajcima, malograđanima i tako dalje. Pričanja iz života se najčešće isprepliću sa vicevima ili anegdotama, šalama i slično.³⁸

*“Legenda je vrsta hrvatske usmene priče koja pretežito ima vjerski karakter i u njen se sadržaj vjeruje. Isus Krist, mučenici i mučenice, svetice i svetci su sudionici u legendama. Legenda se dugo tumačila i kao priča o Božjim čudima ili priča iz života svetaca.”*³⁹

*“Legende su fakturom bliske predaji i katkad su teško odvojive od njih, ali je ipak element čuda njihov genus specificum što ih donekle izdvaja. Legende unose red i harmoniju u život. Božja i svetačka čuda ispravljaju nepravde, nagrađujući dobro, a kažnjavajući zlo. Fra Andrija Kačić Miošić u Razgovoru ugodnom navodi legendu o kralju Vladimiru koji je s malo svoje vojske morao pobjeći u planinu jer je bugarski kralj Samuel zaratio protiv njega. U planini je bilo mnogo otrovnih zmijski koje su klale njegovu vojsku. Vladimir je od Boga izmolio milost i zmijski više nisu mogle ujedati.”*⁴⁰

Legenda svojim karakteristikama slična i mitovima, no razlika je ta što se sadržaj legendi u odnosu na sadržaj mita temelji na stvarnim povijesnim događajima, činjenicama ili ljudima.

*“Ono što je slično, odnosno zajedničko mitu i legendi jest fantastična nit, odnosno događaj koji se pripisuje stvarnoj osobi. Karakteristiku fantastičnosti imaju osobito legende o povijesnim junacima ili svetcima gdje se ističu njihove nadrealne, fantastične, nadljudske osobine ili događaji. U srednjovjekovnom latinskom ovaj pojam značio je štivo ili nešto što se može pročitati. Danas legendom smatramo bilo kakav događaj koji bi mogao biti povijesni, ali je činjenično iskrivljen i prožet fantazijom.”*⁴¹

2. 2. Poetička obilježja predaje

Vekić u svom doktorskom radu piše kako Bošković-Stulli navodi da se *“poetičko određenje predaje do sada vidjelo u tri oblika pojavnosti: kronikat, memorat i fabulat. Ti nazivi preuzeti su od Carla Wilhelma Von Sydowa koji je svijetu predstavio takvo viđenje oblika pojavnosti predaja u članku Kategorien der prosa-volksdichtung kojeg je izdao 1934.*

³⁸Dragić Marko, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik), Filozofski fakultet sveučilišta u Splitu, Split, 2007/08., str. 444.

³⁹Isto, str. 449.

⁴⁰Isto, str. 450.

⁴¹<https://www.lektire.hr/legenda/>

godine. Kao ni drugi pokušaji pronalaska ključa za precizno određenje predaje i njezinih klasifikacijskih nijansi, ni ova funkcijska kategorija nije prošla bez kritika.,⁴²

Dalje se u doktorskom radu objašnjava kako *“Linda Dégh s odmakom promatra određenje memorata, a posebno njegovu neoptičajnost u usmenoknjiževnoj kulturi društva. Naravno, u tom kontekstu promatra se oblik pripovijedanja susreta s nadnaravnim iz prvog lica, tj. pripovijedanjem osobe koja je imala osobni susret s nadnaravnim. U cjelokupnu teoriju memorata unijela se i kategorija iskustva iz druge ruke te se time granice memorata odveć šire i dopuštaju korištenje i iskustva iz treće ruke.,”*⁴³

Bošković-Stulli tvrdi da:

*“Jasno preciziranje likova u predajama, odnosno, njihovo određenje postojanja u prostoru i vremenu, određuje predaje kao priče u čiju zbiljnost se treba vjerovati, smještajući na taj način predaje na savitljivu granicu s mitom, noseći obilježje mitske priče, ali isto tako i obilježje memorata i kronikata. U predajama oštra granica fantastičnog i realnog biva u središtu pripovjedačke i iskustvene prakse. Fantastično u predajama dokaz je božanske moći i svemogućeg djelovanja jer dopušta postojanje istog. Društvo u kojem takve predaje nastaju prihvaća mogućnost fantastičnog prodora u realni svijet samo zato jer je, u religijskoj baštini, spremno razumjeti da duhovni svijet, baš poput realnog, ima mnoge oblike pojavnosti, ostavljajući tako prostora svemu iracionalnome unutar realnoga, čineći tako misterijski balans realnog i fantastičnog.,”*⁴⁴

Bošković-Stulli navodi da se *“svjedok nadnaravnih bića i pojava često skriva i samo promatra tijek i razvoj događaja. Objašnjava da to polazi od ideje da prodor nadnaravnog dolazi slučajno i odlazi vrlo brzo, nerijetko uzdrmano prisustvom običnih smrtnika, odnosno ljudi.,”*⁴⁵

*“Usmenoknjiževne predaje, a posebno demonološke i mitske ili mitološke, imaju nekoliko odrednica po kojima se izdvajaju od usmenih i književnoumjetničkih bajki. Osim odrednica koje se mogu prepoznati na osnovu pripovjedne konstrukcije, jezgrovitosti i pojednostavljanju izraza, kategorija fantastičnosti koju spominje Bošković-Stulli pomaže u determiniranju bajke, fantastične priče i usmene mitske predaje.,”*⁴⁶

⁴² <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6557/1/30.%203.%202016.%20-%20DENIS%20VEKI%C4%86%20-%20DOKTORSKI%20RAD.pdf>

⁴³ <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6557/1/30.%203.%202016.%20-%20DENIS%20VEKI%C4%86%20-%20DOKTORSKI%20RAD.pdf>

⁴⁴ <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6557/1/30.%203.%202016.%20-%20DENIS%20VEKI%C4%86%20-%20DOKTORSKI%20RAD.pdf>

⁴⁵ Bošković – Stulli, Maja: *Pjesme, priče, fantastika*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1991., str. 169.

⁴⁶ Isto, str. 172.

“Osobine demonoloških predaja utvrđuju se izrazom, temom, prisutnošću fantastičnih elemenata i spremnošću da se u iskaz vjeruje. Općeprihvaćeno je da se u istinitost predaja vjeruje, za razliku od bajki. Upravo distinkcija vjerovanja temelji dvije različite poetike usmenih predaja i bajki. U predajama fantastika se probija poput motiva o nadnaravnom u strukturu samog iskaza. Upravo u tom kontrastu egzaktnog i fantastičnog, u mitskim i demonološkim predajama javlja se procjep u kojem se razvijaju fantastični motivi uvjetovani društvenom i mitskom kategorijom, čineći tako sintezu kolektivnih predodžbi o nadnaravnom i nezemaljskom. Slijedom razumijevanja stvarnosti i prirode, razvijaju se percepcije o drugom i drugačijem koje se manifestira u obliku fantastike, a time i čudesnog i nadnaravnog.,”⁴⁷

U usmenim predajama, kako Bošković-Stulli navodi, “postoje nadnaravni događaji i nadnaravna bića, ali se ona oštro diferenciraju od svega što je s ovoga svijeta. Naime, usmene predaje pripovijedaju više o razlikama, nego o vezama s nadnaravnim svijetom. Prilikom razumijevanja stvarnosti i prirode, razvijaju se i percepcije o čudesnom i nadnaravnom tj. fantastičnom.,”⁴⁸

Tzvetan Todorov u *Uvodu u fantastičnu književnost* definiciju fantastičnog temelji objašnjavanjem vjerovanja u čitateljskoj percepciji: “Posmatrač događaja se mora odlučiti za jedno od dva moguća rješenja ili je reč o zabludi čula, proizvodu mašte, te zakoni sveta ostaju onakvi kakvi su, ili se to doista zbilo, događaj je sastavni deo stvarnosti, ali tada ovim svetom upravljaju zakoni koji su nama nepoznati. Ili je đavo privid, zamišljeno biće ili on stvarno postoji, odnosno, pojam fantastičnog određuje se odnosom prema pojmovima stvarnog i imaginarnog.,”⁴⁹

Todorov napominje da “fantastično ne podrazumijeva samo postojanje čudnog događaja koji izaziva neodlučnost i kod čitaoca i kod junaka, nego je to i način čitanja koje možemo odrediti negativno te to čitanje ne smije biti ni pjesničko ni alegorijsko.,”⁵⁰

Vekić u svom doktorskom radu dodaje sljedeći zaključak:

“Fantastično u mitskim i demonološkim predajama, prema kazivačima, ujedno je stvarno i nadnaravno. Takvom percepcijom fantastičnog kazivači legitimnost predaje vide u jasnim određenjima lokacije, sudionika i jamstvu istinitosti posredstvom trezvenosti. Različito od bajke, predaje kazivači promatraju kao dio stvarnog životnog iskustva. Zbog toga se

⁴⁷ <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6557/1/30.%203.%202016.%20-%20DENIS%20VEKI%C4%86%20-%20DOKTORSKI%20RAD.pdf>

⁴⁸ Bošković – Stulli, Maja: *Pjesme, priče, fantastika*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1991., str. 170.

⁴⁹ Todorov, Tzvetan: *Uvod u fantastičnu književnost*, Rad, Beograd, 1987., str. 29.

⁵⁰ Isto, str. 37.

*primjenjivost Todorove ideje o fantastičnosti u iščekivanju ne može tražiti u usmenim predajama mitskog i demonološkog karaktera. Fantastično u ovim tipovima predajama dobija kolokvijalno značenje u kojem predstavlja sve nadnaravno i sve ono što prelazi granice mogućeg. Na kraju, čudesno je protuteža banalnosti i jednoličnosti svakodnevice.,*⁵¹

3. LEGENDE I PEDAJE LIČKOG ZAVIČAJA

3. 1. Legende o gradu Gospiću

Kako se navodi u knjizi Tomislava Đurića *Legende puka hrvatskog povjesničari* još nisu sigurni kada je i kako nastao Gospić i zašto je dobio upravo ime Gospić. Ipak, Rudolf Horvat u svojoj knjizi *Lika i Krbava* navodi povijesne podatke u kojima se Gospić prvi put spominje prvi put 1692. godine u ugovoru između carske dvorske komore u Beču i austrijskoga grofa Zinzendorfa koji je od države kupio cijelu Liku. To je ujedno i prvo spominjanje Gospića, kao grada, u nekom dokumentu (10. veljače 1692. godine). Unatoč tome, Stjepan Pavičić u svom djelu *Seobe i naselja u Lici* govori kako je Gospić dobio ime po nekoj uglednoj osobi jer i danas u Lici ima prezimena Gospić, što daje do znanja da ga nisu osnovali Turci, nego Hrvati mnogo prije njihova dolaska. U popisu iz 1574. godine spominje se mjesto Gospojina, a 1604. gubi se naziv toga mjesta i susreće se ime Gospića. Kako se je tu nalazila i crkva Blažene Djevice Marije, koja je srušena u vrijeme Turaka, a sadašnja župna crkva u Gospiću posvećena je upravo Majci Božjoj, kao tradicija koja se nastavlja iz one ranije crkve, idu u prilog mišljenju da je Gospić nastao iz sela Gospojina i već postojao pod tim imenom i prije dolaska Turaka.⁵² Uzgred ovih informacija nastaje i sama legenda o gradu Gospiću.

“U ovom kraju živjele su nekada dvije sestre, dvije mlade kneginje. Obje su vladale zemljom koja se zvala Lika i Krbava, a koju su dobile nakon očeve smrti. Sestra Karolina

⁵¹ <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6557/1/30.%203.%202016.%20-%20DENIS%20VEKI%C4%86%20-%20DOKTORSKI%20RAD.pdf>

⁵² Đurić Tomislav, *Legende puka hrvatskog* 3, Meridijani, Samobor, 2007., str. 14

vladala je Krbavom, a druga Likom. Ova druga sestra, što je vladala Likom, bila je boležljiva pa je po cijelom kraju putovala tražeći lijeka. I tako je došla do sela Ribnika gdje se na jednom izvoru napila vode. Ubrzo je nakon toga ozdravila. Vidjela je da joj ta voda dobro čini i da je "ličić". Za nju je ta voda postala "lik" pa je to vrelo u Ribniku nazvala - Lika. Kasnije je Od te vode cijeli kraj dobio ime Lika, a po sestri Karolini ona druga zemlja dobila je ime – Krbava. Kako se kneginji, koja se izliječila od vode u Ribniku svidio taj cijeli kraj, odlučila je u blizini sagraditi okruglu kulu koja je postala njezin grad: Po toj gospi dobila kula ime - Gospić. Oko te kule naselilo se više obitelji koji'su također dobili ime - Gospić.,⁵³

Ono što se može primijetiti u ovoj legendi jest da nema spominjanja svetaca ili mučenika, Isusa Krista i drugih biblijskih likova. Protagonisti ove legende su dvije sestre kneginje. Fantastični element legende možemo uočiti u dijelu gdje se boležljiva sestra na jednom izvoru napila vode i odmah nakon toga čudesno ozdravila. Upravo iz navedenih obilježja, može se zaključiti da je ovo predaja o nastanku grada Gospića, a ne legenda. Može se reći da je ovo etiološka vrsta predaje jer govori o nastanku grada Gospića. Međutim, na jednom internetskom portalu Lika klub pronašla sam još dvije legende o tome kako je Gospić dobio ime i u tim legendama glavni likovi su Majka Božja u jednoj legendi i redovnice u drugoj te se mogu klasificirati kao legende.

Prva legenda glasi:

“Gospić je dobio ime prema jednom kipu Majke Božje s malim Isusom u naručju. Ovu priču su zapisali putopisci, a kip se navodno u davnoj prošlosti nalazio u maloj grčkoj crkvi u blizini stare kule. S vremenom se crkva pretvorila u ruševinu, a od kipa je ostao čitav samo mali Isus, mali Gospin sin odnosno Gospić.,⁵⁴

Druga legenda glasi:

“Ime grada Gospića povezuje se i s redovnicima kapucinima koji su Karlobagu 1713. godine izgradili crkvu sa samostanom svetog Josipa. Prema ovom tumačenju, grad Gospić je dobio ime od latinske riječi hospitium koja znači gostinjac, svratište, konačište. U srednjem vijeku su u hospicijima odnosno gostinjcima boravili hodočasnici i putnici namjernici. Naime, da bi pospješili misionarski rad kapucini su 1721. godine u Kaniži kraj Gospića sagradili

⁵³Đurić Tomislav, *Legende puka hrvatskog 3*, Meridijani, Samobor, 2007., str. 14.

⁵⁴<https://likaclub.eu/tjedan-gospica-kneginja-gospava-gostinjac-ili-gospin-sin-legende-o-imenu-grada-gospica/>

*gostinjac ovisan o karlobaškom samostanu i možda je baš prema tom gostinjcu grad Gospić dobio ime.,*⁵⁵

3. 2. Predaja o Komić-gradu

Ostatci povijesnog Komić-града postoje i dan danas. Smješten je u današnjoj općini Korenica. U povijesti je poznat po legendi *Karlovića dvori*. Hrvatski ban i knez Ivan Karlović Krbavski, po kojemu je legenda i dobila ime, je posljednji vlasnik cijelog krbavskog kraja. Bio je ban dva puta, od 1521. do 1524. i od 1527. do 1531. godine. Preminuo je u Medvedgradu pokraj Zagreba. Prijestolnicu krbavskih knezova Komić – grad zauzimaju Turci, no legenda kaže kako utvrdu Komić grada nisu srušili Turci već sam Ivan Karlović. Izgled grada prvi put opisuje u 19. Stoljeću Franjo Julije Fras, školski ravnatelj Karlovačkoga generalata, u svojoj knjizi *Topografija Karlovačke krajine* (na njemačkom jeziku). Knjiga izlazi u hrvatskom prijevodu u Gospiću 1988. godine, za koji je zaslužan tadašnji župnik Mate Pavlića, a prevodi ju Zlate Derossi. U svojoj knjizi on opisuje kako u ruševinama susreće tri gradska velika bunara, ostatke gradskog vrta s ribizima, ogrozdima i drijenkom. U dvorskoj kapelici nailazi na fresko podlogu modre boje, postolje za oltarne kipove i ostatke gradskog tornja. Navodi i da je ondje 1826. godine pronađena srednjovjekovna helebarda i srebrenjak rimskog cara Domicijana iz 96. godine poslije Krista. Grad se tada nalazio na brdu Šaranča.⁵⁶

“Grad je saziđao Ivan Karlović kojemu su njegovi podanici davali od svega trećinu. No kako su Turci neprestano navaljivali na Krbavu i Liku i ove županije pustošili na sve strane, njegovi podanici više nisu mogli snositi ove daće. Stoga se dogovore i izaberu pet odlučnijih ljudi da idu banu Ivanu te da ga zamole neka im smanji danak. Došavši do gradskih vrata uđu u grad dvojica, a ostala trojica vrata se ne usudivši se doći pred bana. Straža odvede onu dvojicu pred Karlovića koji ih upita zašto su došli, a oni mu odgovore: smo do sada davali trećinu, a od sada ćemo, za lakši račun, davati polovicu. Ne znajući da su zbog zbuđenosti jadni kmetovi tek sada napravili još gore stanje, ban im odgovori da će njihovoj želji biti udovoljeno. Vrativši se u selo dvojica kmetova priopće tu vijest narodu, a ovaj u očaju, čim se smračilo, zapali svak svoju kuću i pobjegne. Sutradan vide sluge Karlovićeve gdje je gust dim selo pritisnuo te dojavu to svome gospodaru. Karlović izađe u gornji grad, na vrh brijega i odmah mu postane jasno što se dogodilo. U znak suosjećanja s narodom sav žalostan zbog svoje brzopletosti kojom je prihvatio povećanje daća dade i on svoj grad zapaliti. Otiđe zatim do Kupe. Karlović htio graditi lančani most od vrha brijega

⁵⁵ <https://likaclub.eu/tjedan-gospica-kneginja-gospava-gostinjac-ili-gospin-sin-legende-o-imenu-grada-gospica/>

⁵⁶ Đurić Tomislav, *Legende puka hrvatskog 3*, Meridijani, Samobor, 2007., str. 13

*Komića na brijegu Komaču te tvrdi da se i sada još vidi gdje je mislio učvrstiti most, kao i to da je imao vjetrenjaču na visoku kamenu u istočnom kutu svoga grada, pa to mjesto i danas zovu mlinica.. Napokon, pripovijeda narod i to da je Karlovićev dvorski vrt bio podno brijega Komića, pod selom, gdje je i danas najplodnija zemlja.,*⁵⁷

3. 3. Predaja o Mrsinj-gradu

Hrvatski grad Mrsinj je stari srednjovjekovni grad pokraj Korenice koji je još od srednjeg vijeka u posjedu hrvatskih knezova, pa sve do 1468. godine. Kako su tu boravili i krbavski biskupi i knezovi, po njemu je prozvana i jedna grana krbavskih knezova – mrsinjskih. Franjo Julije Fras u 19. stoljeću piše djelo *Topografija Karlovačke vojne krajine* u kojem opisuje kako se u gradu Mrsinju nalaze ostatci bunara, velikih zgrada i lijepi vrt. Već u 20. stoljeću Đuro Szabo piše kako su od grada Mrsinja ostali samo ostatci zidina. Za ovaj grad vezane su mnoge legende među kojima je najpoznatija o djevojci zmiji koja je čuvala blago i koja je, da bi skinula prokletstvo svoga oca, morala poljubiti pravog pastira.⁵⁸

*“Mrsinj-grad sagradio je neki grčki kralj. On je na planini Plješivici opazio nešto jako bijelo te poslao poslanike da vide što je to. Poslanici kraljevi donesu s Plješivice snijega i dadu ga kralju. Kralj uzeo snijeg što su mu ga poslanici donijeli i stavio ga na ruku. Kada vidje da od toga ruka zebe te da se to odmah topi, kralj se preplaši i pobježe sa svojom obitelji. Samo mu jedna kći ne htjede ići, nego ostade u gradu gdje je ostalo zakopano puno blaga. Kralj je tu svoju kćer prokleo da se pretvori u zmiju i ostane čuvati to blago dok je ne poljubi ljudsko lice. Djevojka se zaista u zmiju pretvorila i ostala čuvati blago. Nakon mnogo godina neki pastir iz sela Vranovače dospije sa svojim stadom prije sunca na Mrsinj-grad te pred gradom ugleda u bijelo obučenu djevojku kako pleše. Pastir se uplaši i htjede pobjeći, ali ga djevojka pozove i ispriča mu svoju zlu sudbinu, moleći ga da je izbavi i spasi. Treba samo dopustiti da ga ona, kada se pretvori u zmiju - poljubi. Tako će s nje pasti očeva kletva, oni će se oženiti, a blago u gradu postat će njihovo. Pastir pristane i djevojka se pretvori u zmiju te počne plaziti po pastirovu štapu prema licu da ga poljubi. Međutim, čim bi se zmija primakla njegovu licu, on bi je svaki put stresao sa štapa. Kada je to učinio i treći put, djevojka pretvorena u zmiju otpuza cičeći u grad gdje je uklela pastira da mu tri puta kuća opusti. Pastir se zatim vratio kući i ubrzo umro, a prije smrti kuća mu je bila dva puta opustjela.,*⁵⁹

⁵⁷ Đurić Tomislav, *Legende puka hrvatskog 3*, Meridijani, Samobor, 2007., str. 13-14.

⁵⁸ Isto, str. 48.

⁵⁹ Đurić Tomislav, *Legende puka hrvatskog 3*, Meridijani, Samobor, 2007., str. 48.

3. 4. Predaja o nastanku Đulinog ponora u Ogulinu

Ispod frankopanskog grada Ogulina smjestio se Đulin ponor o kojem je nastalo mnogo legendi i predaja. U 15. stoljeću utvrdu je izgradio Bernardin Frankopan ili kako je narod još nazivao Zulumgrad ili Đulingrad. Jedna legenda govori kako je dobio ime po Juliji Frankopan koja se bacila u njega sa stijene, dok druga legenda govori je ime dobio po djevojci Đuli ili Zuleji, kćeri gradskog kapetana koja se u ponor bacila zbog nesretne ljubavi. Predaja koja kruži po ogulinskom kraju govori kako je ponor nastao zapravo voljom podvodne vile Đule koja ga je rastvorila da u njega propadne Marko sa svojom zaručnicom Mandom jer je Marko prekinuo svoje ljubavne veze s vilom Đulom, upravo zbog Mande. Tom prilikom voda je izbacila kod Popova sela Mandino tijelo, a Marko je zauvijek ostao s vilom u njezinim podvodnim dvorima.⁶⁰

“Noć je već dobro poodmakla, a u selu i tvrđavi ogulinskoj utrnuše svijeće i svi odoše na počinak, samo je na obali Dobre stajao Marko, mladoženja koji se o skorašnjem Katarininu trebao ženiti sa svojom lijepom Mandom. Kad udari sa zvonika dvanesta ura, prene se Marko kao iz duboka sna i dohvativši tri pljosnata oblutka baci lagano jedan za drugim u zelenu dubinu potoka. Tada uzavrješe vodeni valovi i pojavi se jedna ženska glava tolike ljepote da nije bilo za vjerovati. Lice joj bijaše bijelo kao snijeg, a oči joj sjahu kao dvije u tvrd prsten okovane munje. Što tražiš od mene opet reče srdito ljepota djevojka, a bila je to vila podvotkinja. Hoćeš li možebit da mi utreš suze, koje sam od prvog dana tvoje nove, druge ljubavi bez prestanka i u jadu niz bijelo lice moje ronila? Mladić se trnu i prenu od žalosti. Daj, utri ih, opet će vila podvotkinja, S'utri suze ove, a ja ću ih pretvoriti u biser i s njim kao krunom ljubljenu glavu tvoju urediti. Sjedi u svjetao moj grad i Živi sa mnom život sretan i u ljubavi. Marko je stajao kao ukopan i proli niz obraze suze, koje obično udare kada se nakon dugog vremena netko sa svojom prvom ljubavi susretne. Nehotice je stupio nekoliko koraka bliže i kada ga skoro više ne bijaše vidjeti, preleti preko njega sovuljaga. Njezin kreštavi glas ga prene i on skoči natrag. Ne, ne Đulo, klikne Marko, Naša prva ljubav je prošla. Ja kraj tebe od straha trnem i velika mi tvoja, ali i grozna ljepota, srce više ne zanosi. Daj mi prsten natrag koji sam ti u trenutku slabosti dao. Ti se više nemaš čemu od mene nadati. A što će ti pusto moje znamenje kada sam ti odavno vjeru pogazio? Nikad, nikad reče prijekornim glasom vila. Nemoj da ti ga na silu otmem, odgovori joj Marko. Ti na silu!, reče podsmjehujući se bijela kao mramor vodena žena. Na to Marko posegne u torbu i izvadi bočicu. Hoćeš da ti ovu blagoslovljenu vodu na tvoju vileničku glavu izlijem? Ali, onda se

⁶⁰ Isto, str. 53.

pazi. Vila probljedi, oči joj sinuSe gnjevom, utone u dubinu vode, a zlatan prsten pade iz vode na travu. Oštar glas iz valova viknu: Vidjet ćemo se opet na Katarinino. I dođe dan svete Katarine, kada Marko sa svojom ljubljenom Mandom krene sa svatovima u crkvu. Ide Marko tužan i ozbiljan, a uz njega lijepa i vesela Manda. Nije Marko zaboravio ono što mu je na rastanku kazala vila te gledaše plahovito u valove Dobre uz koju su svatovi veselo svirajući prolazili. I tako dođoše na mjesto onog njegova sastanka s vilom podvotkinjom. Marko se trgne i pritisnu zaručnicu svoju od straha sebi na grudi. Tada se uzljulja pod njegovim nogama zemlja, voda udari muklim urlikom u zrak, a on sa svojom probljedjelom dragom Mandom pade u ponoriti bezdan. Provali se zemlja. Viknuše zapanjeni od straha svatovi. Skočiše upomoć, ali uzalud. Zaručnici iščezoše i valovi Dobre srnuše sada novim putem u otvoreni ponor pjeneći se i udarajući ispod temelja kule Drugi dan uloviše kod Popova sela na drugom otvoru onog strahovitog ponora jedno mrtvo tijelo. Bijaše to tijelo nesretne zaručnice!

Al,

Nikad više dana bijeloga

Neugleda đuvegij Marko

Mlad ljubovnik povodkinje vile!.,⁶¹

Službeni portal grada Karlovca spominje da sljedeća predaja “*potječe iz prve polovice 16. stoljeća i od tada živi u usmenoj priči ljudi koji žive u Ogulinu i njegovoj okolici. Naime, ponor rijeke Dobre u Ogulinu dobio je ime po mladoj djevojci, koja se zvala Đula ili Zulejka. Djevojka Zulejka je bila kćerka Ivana pl. Gušića, zapovjednika ogulinske tvrđave. Njezini su je roditelji obećali za ženu jednom starijem plemiću. No, u Ogulin je došao jedan naočit i hrabar mladić, krajiški kapetan Milan Juraić. Zulejka se na prvi pogled zaljubila u njega, ali je Milan nažalost ubrzo nakon susreta smrtno stradava u bitci protiv Turaka. Kada je to Đula (Zulejka) čula, bacila niz ponor rijeke Dobre. Tako je ponor zapravo i dobio ime Đulin ponor. Pogleda li se bolje u ponor, litica iznad ponora ocrtava muškarca kojem je pogled upućen prema velikom otvoru tog istog ponora. Ogulinci govore kako to Milan traži i gleda gdje je to otišla njegova Zulejka.,⁶²*

⁶¹ Đurić Tomislav, *Legende puka hrvatskog 3*, Meridijani, Samobor, 2007., str. 53 - 54

⁶² <https://visitkarlovacounty.hr/legenda-o-dulinom-ponoru/>

3. 5. Predaja o Sokol-gradu

Sokol-grad iliti Sokolac, nalazi se u današnjem gradiću Brinje. Sokol-grad je u prošlosti bio plemićki grad obitelji Frankopan. *“U literaturi ime Sokolac prvi put spominje F. J. Fras 1835. godine, iako su se neki autori odlučili koristiti samo naziv Brinje, jer ime Sokolac kao takvo nije bilo korišteno izvorno za vrijeme Frankopana.,”*⁶³

*“Sred Brinjskog polja diže se brijeg na kojem stoji stari brinjski grad. Narod ga zove Sokol-gradom ili Sokolcem. Oko njegovih ruševina smjestilo se naselje. Sredinom prošlog stoljeća, negdje pod jesen, doputovao u Brinje neki stranac i odsjeo u gostionici nedaleko od gradine. Predstavio se kao Rudolf Stôrer, sveučilišni profesor arheologije govoreći kako putuje i proučava stare gradove, a u Brinje je došao pogledati stari Frankopanov Sokol-grad. Boravio je tu nekoliko tjedana posjećujući urede, crkve, dućane i gostione, svugdje uvijek rado primljen i ugošćen kao znamenit učenjak. Svaki je dan odlazio u Sokol - grad, pregledavao ga, mjerio i nešto skicirao, a znao je satima boraviti u njemu zavirujući u svaki kutak. Jedne tamne listopadske noći nad Brinje se navukla silna oblačina. Izađe stranac polagano i nečujno iz gostionice pa se zaputi u Sokol - grad noseći zidarski čekić. Čekićem je kuckao po zidu u prizemlju kule. Nije se bojao da bi ga netko mogao opaziti jer su mještani noću zazirali od gradine vjerujući da se u njoj pojavljuju duhovi Frankopana. Najednom stijena u zidu dade mukli, prazan zvuk. Brzo on stane rušiti zid dok mu se ne ukaže na dvije željezne motke uzidan kovčeg. Teškom mukom ga izvuče, naprti i odnese. Iste noći nestane iz gostionice, ostavivši gostioničaru, na stolu sobe u kojoj je boravio, 16 dukata. Po pripovijedanju u tom se kovčegu nalazilo preko 50 tisuća venecijanskih dukata, zlato koje je pohranio posljednji brinjski Frankopan. Stranac ga se nije nauživao. Pripovijeda se da su ga u kapeli napali i orobili, jer se poslije kod podkapelanskih seljana našlo na tisuće takvih zlatnika koje oni mijenjahu kod zlatara u Rijeci i Senju.,”*⁶⁴

⁶³ https://hr.wikipedia.org/wiki/Frankopanski_plemi%C4%87ki_grad_Brinje

⁶⁴ Kovačević Dražen, *Legende i predaje Hrvata*, Cid, Zagreb, 2000., str. 99 - 100

3. 6. Predaja o nastanku Plitvičkih jezera

Najstarija predaja o postojanju Plitvičkih jezera jest ona koju je zapisao Hinko Krapek a zove se *Priča o Plitvičkih jezerih* iz 1896. godine. Priča je zapisana u maloj knjižici na latinici i ćirilici. Postoji prijevod ove knjižice i na njemačkom jeziku iste godine.

“Devet dugih godina nije bilo kiše. Sunce je žarilo neumoljivo. Teška suša i sparina morila je polja i gore. U ljudima, životinjama, stablima, rasla je velika čežnja za kišom i okrepom. Izdaleka je dolazio narod naučen da kod Crne Rijeke nade vode. Sama Crna Rijeka, koja je odvajkada veselo žuborila među strmim liticama, presušila je. Ponegdje je samo u malim kamenim jamama ostala pokoja kap vode, koju su neumorno tražile žedne ptice. Obale, nekad obrasle bujnom travom, sada su bile suhe i puste. Narod je molio, vapio za kišom. Nebo se ne htjede smilovati. S ponosnog Velebita dođe sa svojom sjajnom svitom Crna kraljica. Imala je ona u vrtletnom starcu Velebitu svoje vilinske dvore i ponekad je silazila u doline da bi svojom dobrotom usrećila ljude. Narod se ponada da neće skapati od žedi sve što živi. Zavapi kraljici, a ona se smilova. Smrkne se. Uz grmljavinu i munje spusti se silna kiša. Sedam dana sunce se nije vidjelo, kiša je padala, a voda rasla sve dok nije stvorila trinaest jezera u Crnoj Rijeci. Prvo od njih nazvano je po prošnji naroda za vodu Proščansko jezero. Marljivo su zahvalni ljudi nosili na brijeg kamen po kamen i uskoro se na brijegu nad Kozjakom digao Kraljičin dvor. Narod je živio i radio sretan na Plitvičkim jezerima, a Crna kraljica bdjela je nad njim poput dobre vile. Poslije se povukla u podzemne vilinske dvore kod Galovca i Okrugljaka, a dvor nad velikim Kozjakom ostao je zapušten. Narod je često išao na poklonstvo kraljici i jednom, kad ju je molio da mu se javi i pokaže znak da i dalje živi tu i brine se o njemu, najednom se digno voda iz Galovačkog jezera i poče se s velikom bukom prelijevati preko pećine. Mnogo su godina ljudi živjeli sretno, dok se nije nova opasnost nadvila nad njih. S bregova su od velike kiše curkom tekli potoci i bujice mutne vode rušeći sve pred sobom. Sudnji dan, uplašili su se ljudi. U smrtnom strahu sjetili su se svoje dobre majke, Crne kraljice, i molili ju da im pomogne. Zrakom bljesnu munja. Vihori i kiše stadoše, a na vodopadu Galovca ukaza se prekrasno svjetlo, Crna kraljica i umilnim glasom progovori Vi ste poštenu, marljivi i odani ljudi. Budite vjerni i ustrajni svojim hladovitim gajevima i plodnim dolinama. Mnogo će vojni proći vašim krajevima i mnogu ćete krv i suze u patnji proliti. Doći ću opet i mojim dolaskom sinut će vam sunce ljepše budućnosti.,”⁶⁵

⁶⁵ Kovačević Dražen, *Legende i predaje Hrvata*, Cid, Zagreb, 2000., str. 108 - 109

Na službenom internetskom portalu regije Like *Lika klub* mogu se naći i ostale predaje o nastanku imena svih 16 Plitvičkih jezera. Jezero Ciginovac ima najtužniju priča iza sebe. Naime, Ciginovac je dobio ime po mladom Romu koji je u njemu lovio ribe, želeći prehraniti obitelj. Snažno zabacivši udicu, momak je izgubio ravnotežu te upao u ledenu jezersku vodu. Zapomagao je i zapomagao, ali toga hladna zimskog jutra u okolici ne bijaše nikoga tko bi mu mogao pomoći. Potonuo je ravno na dno, a jezero se u spomen na njega danas zove Ciginovac.⁶⁶

A ovo su predaje o nazivima preostalih 15 jezera:

„Gornja jezera Prvo u nizu Gornjih jezera, Prošćansko jezero, dobilo je ime prema prošnji naroda za vodu za vrijeme velike suše, nakon čega se pojavila Crna kraljica i stvorila Plitvička jezera. Jezero Okrugljak (Kruginovac) dobilo je ime prema svom okruglom obliku. Jezero Bakinovac (Batinovac) nazvano je u spomen na baku travaricu koja se jedne zimske noći utopila u jezeru dok je tražila ljekovito bilje za bolesnu djevojčicu. Jezero Vir dobilo je ime prema vrtlogu vode odnosno viru koji se nalazio u sredini jezera, a Galovac prema kapetanu Galu koji se borio protiv Turaka i koji je poginuo na jezeru. Milino jezero je nazvano prema Mili Miriću iz mjesta Štropina koji se, prema narodnoj predaji, utopio u ovom jezeru. Gradinsko jezero je dobilo ime prema staroj gradini koja se u prošlosti uzdizala na uzvišenju iznad jezera. Legenda kaže da je Kozjak, najveće i najdublje jezero na Plitvičkim jezerima, nazvano prema stadi mladih koza koje su se u njemu utopile dok su bježale od vukova. Donja jezera: Jezero Milanovac, koje se još naziva i Milanovo jezero, nazvano je po mlinaru Mili Perišiću koji je na njemu imao mlin. Prema narodnoj predaji u Gavanovcu (ili Gavanovom jezeru) skrivena je škrinja s blagom čovjeka koji se zvao Gavan. Jezero Kaluđerovac dobilo je ime prema redovniku pustinjaku koji je živio u špilji iznad jezera. Jezero Novakovića brod nazvano je prema jednom Novakoviću koji je iznajmljivao brodove za prijelaz preko jezera.,”⁶⁷

⁶⁶ Kolesarić Karla, *Priče i pripovijetke s Plitvičkih jezera*, Ognjište, 2019., str. 31

⁶⁷ <https://likaclub.eu/tjedan-plitvica-narodne-price-legende-prema-kojima-jezera-plitvicama-dobila-imena/>

4. ZAKLJUČAK

Tema ovog završnog rada su *Legende i predaje ličkog zavičaja*. Legende i predaje su, uz bajke, poslovice, anegdote, šale, pripovijetke, jedne od vrsta usmenih priča hrvatske usmene književnosti.

Sama klasifikacija usmenih predaja do danas nije u potpunosti riješena u usmenoknjiževnoj teoriji. Razlog leži u tome da se usmena književnost razvija u drugom kontekstu od pisane i zato se problemu klasifikacije predaje mora pristupiti oprezno i pažljivo. Drugi razlog je taj što se pojedine predaje mogu svrstati u više različitih kategorija. U Hrvatskoj postoje mnogi teoretičari koji su pokušali klasificirati predaju. Među njima ističu se Stipe Botica, Maja Bošković-Stulli, Ljiljana Marks dok je najkorektniju i najprecizniju klasifikaciju donio Marko Dragić. On predaje dijeli na mitske, demonološke, povijesne, etiološke, eshatološke te pričanja iz života. Zbog problema klasifikacije predaje, pojedini teoretičari su naveli trodijelnu podjelu predaja na memorate, kronikate i fabulate.

U ovom radu predaje i legende su određene po klasifikaciji Marka Dragića. Premda je sadržaj legendi i predaja preuzet iz knjiga *Legende puka hrvatskog 2 i 3*, nakon izučene literature za pripremu rada može se zaključiti da su to mahom predaje, a ne legende puka hrvatskog. Predaja o Komić-gradu, Sokol-gradu i Mrsinj-gradu su etiološke predaje temeljene na legendarnoj razini o poznatim hrvatskim banovima i knezovima jer govore o nastanku imenovanih mjesta. Predaja o nastanku Đulinog ponora se može klasificirati kao mitološka predaja jer se temelji na nesretnoj ljubavnoj priči između vile Zulejke i njenog izabranika, a možemo ju klasificirati i kao etiološku predaju jer priča o nastanku zavičajnog toponima. Predaja o nastanku Plitvičkih jezera je etiološka predaja sa elementima fantastičnog u djelu gdje seljaci mole Crnu kraljicu da im pomogne preživjeti sušu a ona im stvori 16 jezera.

Glavna razlika između predaje i legende je to što je sadržaj predaje istinit. U legendama glavni protagonisti su ili mučenici ili svetci, Majka Božja, Isus Krist te drugi pripadnici biblijskih likova. U legendama je također čest fantastični element gdje glavni protagonisti imaju moći pomoću kojih se bore protiv zli sila. U predajama su česti povijesni likovi koji sudjeluju u stvaranju zavičajnog mjesta ili vile, čudovišta, pastiri i drugi pripadnici čarobnog svijeta.

Važnost usmene književnosti je u tome što usmena književnost nastaje iz raznih običaja ili priča iz naroda. Pomoću priča iz usmene književnosti možemo doznati kako se je živjelo u prošlosti i zahvaljujući istim tim pričama, mi možemo njegovati naše stare običaje i povijest našeg naroda. U radu je opisano šest predaja i legendi iz ličkog zavičaja. Na temelju tih legendi i predaja može se zaključiti koliko je Lika bogata prirodnim čudima i koliko je bogata njena povijest. Primjerice, iz legende o Mrsinj- gradu možemo vidjeti koliko je Mrsinj bio važan grad za knezove, koji su u ono vrijeme bili jedni od važnijih osoba u državi i kojima je upravo Mrsinj bio prijestolnica. U skupljanju legendi i predaja hrvatskog naroda, najviše se ističu Dražen Kovačević i Tomislav Đurić koji su u svojim knjigama okupili više od stotinjak legendi i predaja iz naroda u kojima između ostalog i opisuje nastanak i postanak pojedinih mjesta i gradova iz cijele Hrvatske.

5. SAŽETAK

Legende i predaje ličkog zavičaja

Na temelju zabilježenih usmenih priča i legendi iz hrvatskog naroda, u ovom radu prikazuju se legende i predaje o gradu Gospiću, Komić-gradu, Mrsinj-gradu, Sokolcu, Đulinom ponoru i Plitvičkim jezerima. Cilj ovog završnog rada je prikazati važnost usmene književnosti, sukladno s tim usmene predaje, i zapisivanja iste jer je usmena predaja dio povijesti svakoga naroda posebno i kao takva ona podučava i poučava svoj narod o svojoj prošlosti.

Ključne riječi: usmena književnost, legende, predaje, lički zavičaj

SUMMARY

Oral stories and legends of Lika homeland

Based on recorded oral stories and legends from the Croatian people, this paper presents legends and traditions about the town of Gospic, Komić the city, Mrsinj the town, Sokolac, Đulin abyss and Plitvice Lakes. The objective of this bachelor thesis is to demonstrate the importance of oral literature, according to this oral tradition, and writing it because oral tradition is part of the history of every nation in particular and as such it teaches its people about its past.

Keywords: oral literature, legends, Lika homeland

6. LITERATURA

1. Biti Vladimir, *Bajka i predaje, povijest i pripovijedanje*, Liber, Zagreb, 1981.
2. Bošković-Stulli Maja, *Povijest hrvatske književnosti*, Liber, Mladost, Zagreb, 1978.
3. Bošković-Stulli Maja, *Priče i pričanja*, Matica hrvatska, Zagreb, 1997.
4. Bošković-Stulli Maja, *Usmene priče i pripovijetke*, Matica hrvatska, Zagreb, 1997.
5. Bošković-Stulli, Maja: *Usmena i pučka književnost*, Liber, Mladost, Zagreb, 1978.
6. Bošković – Stulli, Maja: *Pjesme, priče, fantastika*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1991.
7. Botica, Stipe: *Povijest hrvatske usmene književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2013.
8. Botica, Stipe: *Lijepa naša baština*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1998.
9. Dragić Marko, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* (Fakultetski udžbenik), Filozofski fakultet sveučilišta u Splitu, Split, 2007/08.
10. Đurić Tomislav, *Legende puka hrvatskog 3*, Meridijani, Samobor, 2007.
11. Honko, Lauri: *Metode istraživanja usmenih priča: njihovo trenutno stanje i budućnost*, Zagreb, 2010.
12. Kovačević Dražen, *Legende i predaje Hrvata*, Cid, Zagreb, 2000.
13. Kolesarić Karla, *Priče i pripovijetke s Plitvičkih jezera*, Ognjište, 2019.
14. Marks, Ljiljana: *Hrvatske narodne pripovijetke*, Riječ, Vinkovci, 1998.
15. Solar, Milivoj: *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
16. Todorov, Tzvetan: *Uvod u fantastičnu književnost*, Rad, Beograd, 1987.

Internetski izvori:

<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63417> (pristupljeno 4. 09. 2020.)

<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63417> (pristupljeno: 4. 09. 2020.)

<https://hrcak.srce.hr/file/165098> (pristupljeno: 10. 09. 2020.)

file:///C:/Users/User/Downloads/09_vekic%20.pdf (pristupljeno: 12. 09. 2020.)

file:///C:/Users/User/Downloads/8_Lukec%20.pdf (pristupljeno: 12. 09. 2020.)

<https://www.lektire.hr/legenda/> (pristupljeno: 15. 09. 2020.)

<https://likaclub.eu/tjedan-gospica-kneginja-gospava-gostinjac-ili-gospin-sin-legende-o-imenu-grada-gospica/> (pristupljeno: 24.09. 2020.)

<https://visitkarlovaccounty.hr/legenda-o-dulinom-ponoru/> (pristupljeno: 24.09. 2020.)

https://hr.wikipedia.org/wiki/Frankopanski_plemi%C4%87ki_grad_Brinje

(pristupljeno:24.09. 2020.)

<https://likaclub.eu/tjedan-plitvica-narodne-price-legende-prema-kojima-jezera-plitvicama-dobila-imena/> (pristupljeno: 24.09. 2020.)

<http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6557/1/30.%203.%202016.%20-%20DENIS%20VEKI%C4%86%20-%20DOKTORSKI%20RAD.pdf>

(pristupljeno:28.09.2020.)